

Grote regionale verschillen in innovatie

Noord-Brabant is koploper, Zuid-Holland heeft het meeste te winnen

In een tijd van economische tegenwind is een innovierend bedrijfsleven cruciaal. Vernieuwing verbetert de concurrentiepositie, creëert werkgelegenheid en stimuleert daarmee de groei. De Nederlandse provincies laten op dit vlak uiteenlopende prestaties zien. Het zwaartepunt van de Nederlandse innovatie ligt op de as Utrecht-Limburg. Noord-Brabant en Utrecht scoren respectievelijk eerste en tweede op de innovatie-index en Limburg volgt als derde. Vooral het grote innovatiebudget van industriële bedrijven jaagt de vernieuwing in de zuidelijke provincies aan. Opvallend genoeg zijn Zuid-Holland en Zeeland hekkensluiters, wat te wijten is aan het lage aandeel innoverende bedrijven. Het ontbreekt deze provincies niet aan goede voorbeelden, maar voor een hogere score is een breder draagvlak in het bedrijfsleven noodzakelijk.

Innovatie voor economische groei

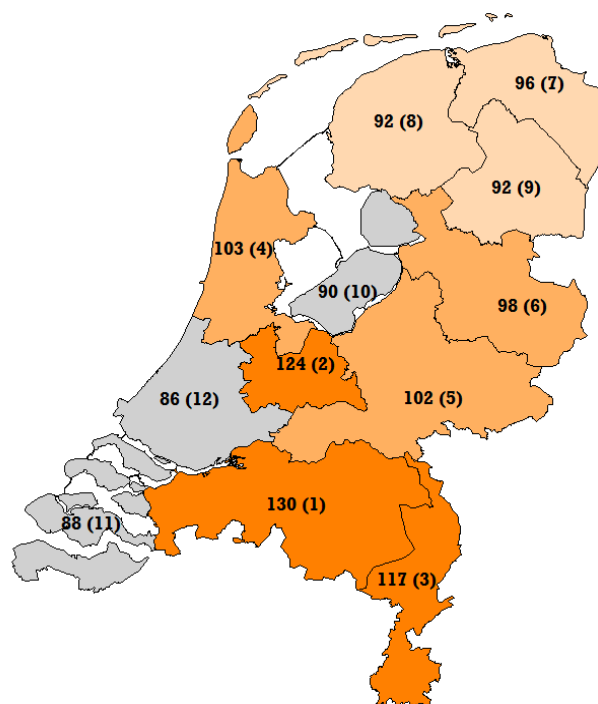
Voor bedrijven is het belangrijk voortdurend aandacht te hebben voor vernieuwing van producten en diensten (productinnovatie) en het slimmer uitvoeren van de activiteiten (procesinnovatie). Innovatie creëert een voorsprong die nodig is om concurrerend te blijven en nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid te ontwikkelen en daarmee te groeien. Dit speelt internationaal maar ook regionaal.

Goed innovatieklimaat belangrijk, maar geen garantie

In deze publicatie maken we een regionale vergelijking. Hoe innovatief zijn de verschillende provincies? Eerder hebben we vastgesteld dat stedelijke gebieden een goede voedingsbodem vormen voor innovatie als het om kennisintensieve en creatieve banen gaat¹. Dit werkt onmiskenbaar door maar is geen garantie voor een hoge score op de innovatie-index. Innovatieve clusters ('valleys') of grote bedrijven kunnen ook juist buiten de stad aanjagers van innovatie zijn. Voor innovatie is onderzoek nodig en verspreiding ervan onder het bedrijfsleven. De innovatiekracht van een regio is één van de richtinggevers van economische groei op lange termijn.

¹ING Regiokwartaalbericht 'Stad biedt beste klimaat voor innovatie', augustus 2011.

Figuur 1 Regionale innovatie-index en (positie)

Bron: CBS, EIM, Graydon, ING Economisch Bureau

Industriële regio's vaak innovatiever

Technologische ontwikkeling is een belangrijke bron van innovatie. De investeringen in research & development door grote industriële bedrijven leggen dus een groot gewicht in de schaal. De chemische, kunststof- en elektrotechnische industrie behoren tot de meest innovatieve sectoren van de economie. Daarentegen blijven de transport- en logistieksector en de bouw het meest achter in innovatie. De sectorstructuur werkt dus door in het regiobeeld. Over de hele linie blijkt dat gemiddeld 9% van de omzet uit nieuwe of vernieuwde producten komt.²

² Bron: CBS

Ook dienstenregio's kunnen innovatief zijn

Industriële gebieden zijn vaak aanjagers van innovatie, maar vernieuwing omvat meer. Zo hebben innovaties in de informatie- en communicatiesector vaak een gunstig effect op de efficiëntie in andere sectoren. Voor de innovatiescore is ook het aandeel van de bedrijven dat daaraan een bijdrage levert een belangrijke factor. Uiteindelijk moet dit uitmonden in een hogere arbeidsproductiviteit per werknemer in de regio. Utrecht is bij uitstek het voorbeeld om aan te tonen dat het om meer dan de industriële bijdrage aan innovatie gaat. Ondanks dat de regio diensten georiënteerd is scoort de provincie toch hoog op de innovatie-index.

Zuidelijke innovatieconcentratie

Noord-Brabant scoort duidelijk het hoogst op de innovatie-index (figuur 1). De innovatieuitgaven van het bedrijfsleven zijn hier veel hoger dan gemiddeld in verhouding tot de omvang van de regionale economie. Ook vertalen de uitgaven zich in een hogere arbeidsproductiviteit, wat aangeeft dat de inspanningen ook echt in de groei doorwerken. Dat dit geen garantie is voor feitelijke vooruitgang op dit vlak blijkt uit de score van Zuid-Holland. De provincie eindigt tegen het beeld van velen in, in de onderste regionen. De provincie telt wel degelijk veel innovatieve bedrijven, maar als aandeel van het totale aantal bedrijven blijft de regio toch fors achter. Dit is opvallend en wijst erop dat innovatie voor bovengemiddeld succes breed gedragen moet worden door bedrijven van verschillende grootte en uit verschillende sectoren.

Tabel 1 De vier indicatoren van de regionale innovatie-index (Nederland = 100)

	Aandeel Innovatoren Index	Groei arbeidsproductiviteit Index	Bedrijven-dynamiek Index	Innovatie-uitgaven Index	Ranking
Noord-Brabant	103	149	95	175	1
Utrecht	116	146	134	100	2
Limburg	100	107	85	176	3
Noord-Holland	104	106	111	93	4
Gelderland	105	107	92	105	5
Overijssel	111	111	87	84	6
Groningen	89	126	95	73	7
Friesland	101	118	76	72	8
Drenthe	119	164	55	31	9
Flevoland	110	26	125	100	10
Zeeland	94	120	78	59	11
Zuid-Holland	88	82	102	72	12

Nederland totaal 37,60% 5,10% 0,80% € 13,1 mld.

Bron: CBS, EIM, Graydon, ING Economisch Bureau

Box 1 Toelichting innovatie-index

Voor de regionale innovatie-index is gebruik gemaakt van de relatieve scores (indices, tabel) op vier indicatoren waaraan een gelijke weging is toegekend:

- Het aandeel innovatoren in de regio³ ten opzichte van het totale aantal bedrijven.
- De ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit de afgelopen vijf jaar (2008-2012). Het landelijk gemiddelde bedraagt in 2012 € 82.000 per arbeidsjaar.
- De bedrijvendynamiek in de regio in 2012 (zijnde starters -/- opheffingen -/- faillissementen als %).
- Omvang van de innovatieuitgaven⁴ in relatie tot de omvang van de economie.⁵

Koppositie Noord-Brabant gedragen door innovatie uitgaven bedrijfsleven

Noord-Brabant loopt vooral voorop wanneer het op bedrijfsuitgaven aan innovatie aankomt. Daarbij is het vooral Zuid-oost-Brabant als hart van de Brainport waar veel geld in innovatie wordt gestoken. Vier van de tien grootste investeerders in R&D in Nederland zijn gevestigd in deze regio. Veruit de grootste innovator is Philips, gevolgd door ASML, NXP en DAF Trucks. Een dergelijke brede vertegenwoordiging van deze internationale bedrijven is zeker ook een stimulans voor innovaties bij aanverwante bedrijvigheid. Zo ligt het aandeel innovatoren in Noord-Brabant op 39%, wat bovengemiddeld is. **De Brabantse regio's ontlopen elkaar daarin niet heel veel behalve dat Midden-Brabant gemiddeld wat lager scoort.**

Een andere belangrijke pijler onder het succes van de regio is de groei van de arbeidsproductiviteit. Onder andere de Brabantse landbouw (schaalvergroting) en industrie wisten hun productiviteit sterk te verbeteren. Bij de industrie presteerde vooral het bedrijfsleven in West-, Midden- en Noord-oost Brabant goed. Onder andere doordat de regio's relatief veel grotere industriële bedrijven kennen die meer mogelijkheden hebben om de arbeidsproductiviteit op te krikken. **Binnen Brabant is het vooral West-Brabant (€90.000 per arbeidsjaar) dat ver boven het Nederlands gemiddelde scoort.** Daarnaast hebben industriële bedrijven in Midden- en Noordoost-Brabant de afgelopen jaren een duidelijke inhaalslag gemaakt wat betreft arbeidsproductiviteit.

³ Een bedrijf wordt als innovator aangemerkt indien het in de verslagperiode nieuwe of sterk verbeterde producten heeft ontwikkeld (productinnovatie), nieuwe of sterk verbeterde productieprocessen in gebruik heeft genomen (procesinnovatie), of lopende of afgebroken activiteiten heeft gehad, gericht op innovatie. Utrecht en Flevoland zijn op basis van sectoruitkomsten en sectorstructuur vastgesteld.

⁴ Innovatie uitgaven – uitgaven aan eigen R&D, uitbestede R&D, aankoop van machines, apparatuur en software en aankoop van externe kennis.

⁵ Aanname gedaan voor Utrecht en Flevoland; gelijk aan het gemiddelde in Nederland.

Utrecht behoort tot innovatietop door procesinnovatie

De provincie Utrecht neemt met de tweede plaats een toppositie in wat betreft innovaties. De innovatie-index ligt bijna een kwart hoger dan het landelijke gemiddelde. De sterke groei in arbeidsproductiviteit en de hoge bedrijvendynamiek leveren daar de grootste bijdrage aan. Utrecht kent na Drenthe en Noord-Brabant de sterkste groei in arbeidsproductiviteit van Nederland in de periode 2008-2012 (+7,5%). Deze gestegen arbeidsproductiviteit lijkt met name terug te voeren op succesvolle procesinnovaties. Product- en diensteninnovaties zijn schaarser. Innovatieve producten en diensten vertegenwoordigen maar een klein deel van de omzet van bedrijven, wat ook duidt op een gering commercieel succes van innovaties. Daarnaast ligt bij de in Utrecht sterk vertegenwoordigde zakelijke en financiële dienstverlening de nadruk veelal op procesinnovatie. De provincie heeft verder minder industriële bedrijvigheid, maar wel een sterk vertegenwoordigde ingenieursbranche. De technologische innovaties daar, bijvoorbeeld op het terrein van waterbeheer, hebben bovendien aantrekkingskracht tot over de Nederlandse grenzen. Daarnaast kent Utrecht het cluster Life Sciences & Health in en om de stad Utrecht. Het Utrecht Science Park biedt dan ook volop kansen voor de toekomst. De 3.000 extra banen waarop gemikt wordt, zijn alleen realistisch en houdbaar op lange termijn als ook commercieel succesvolle product- en diensteninnovaties op de markt worden gebracht.

Limburg profiteert van sterke punten deelregio's

Ook Limburg weet een mooie score te behalen op de innovatie-index door net achter Utrecht en Noord-Brabant te eindigen. Noord-, Midden- en Zuid-Limburg doen daarbij ieder op een ander vlak een goede duit in het zakje. Vanuit Zuid-Limburg zijn de innovatie uitgaven een belangrijke drijvende kracht. Hieraan ligt de sterke basis van het chemiecluster rondom DSM en Sabic ten grondslag. Tegelijkertijd laat het Venlose Océ zich niet onbetuigd als het gaat om innovatieve investeringen. In het algemeen bevindt het aandeel innovatoren zich in Limburg keurig op het landelijk gemiddelde. Dat bewijst dat zeker ook het MKB haar steentje bijdraagt aan het innovatief vermogen van Limburg. Vooral in Noord-Limburg zijn naar verhouding veel bedrijven actief met innovatie. Dit komt bijvoorbeeld door de sterkere aanwezigheid van bedrijven in de elektrotechnische en machine-industrie. Ten slotte levert Midden-Limburg een positieve bijdrage door een sterke groei van de arbeidsproductiviteit. Vooral de landbouw en de industrie hebben in dit gebied de afgelopen jaren een positieve ontwikkeling doorgemaakt. Wat niet in het voordeel van Limburg werkt, is de lagere dynamiek onder bedrijven. Het aantal starters, en daarmee nieuwe impulsen, ligt lager dan elders in Nederland. Dat Limburg naar verhouding een oudere beroepsbevolking, lagere bevolkingsdichtheid en relatief kleine zakelijke dienstensector kent, vormt daarbij geen stimulans. Wel is er vanuit de Kamer van Koophandel, gemeenten en de investeringsmaatschappij LIOF aandacht voor advisering en financiële participatie in (innovatieve) starters.

Noord-Holland scoort bovengemiddeld, maar niet overall

Noord-Holland neemt een vierde plaats in op de innovatie-index. Ondanks het relatief gunstige innovatieklimaat moet de provincie Utrecht, Noord-Brabant en Limburg voor laten gaan. Afgezien van enkele clusters als duurzame energie, agro ('seed valley'), voedingsmiddelen en een industrieel bedrijf als Tata Steel dat jaarlijks € 40 miljoen in innovatie investeert, moet Noord-Holland het wat vernieuwing betreft vooral hebben van de dienstverlening. Niettemin is met 39% een bovengemiddeld aandeel van de bedrijven actief op het vlak van innovatie. Ook halen bedrijven in Noord-Holland met 16% een relatief groot aandeel van de omzet uit nieuwe of vernieuwde producten. Door de naar verhouding grote bedrijvendynamiek komt dit vaker dan elders voor rekening van nieuwe bedrijven. Het innovatieniveau is niet provinciebreed hetzelfde. Groot-Amsterdam scoort op innovatiegebied beduidend beter dan de rest van de provincie. Zo is de arbeidsproductiviteit in de hoofdstad de afgelopen vijf jaar met ruim 8% sterk gegroeid en is de bedrijvendynamiek traditioneel hoog. Deels is dit verklaarbaar door het internationale karakter. Buitenlandse bedrijven jagen de innovatie aan en bijna 25% van de buitenlandse investeringen vindt in Amsterdam in de innovatieve softwaresector plaats. Daar staat wel tegenover dat de grote financiële sector zich vooral richt op procesinnovatie en minder bijdraagt. Technologische innovatie vindt in de regio minder plaats dan elders, maar dit kan met de voorgenomen investeringen in het Amsterdamse Science Park wellicht op een hoger plan gebracht worden. Los van Groot-Amsterdam timmeren ook bedrijven uit de regio Alkmaar en Gooi- en Vechtstreek op innovatiegebied bovengemiddeld aan de weg. Toch zullen voor een hogere positie op de innovatie-index ook de andere Noord-Hollandse regio's hierbij moeten aanhaken.

Gelderland innoveert in alle regio's

Gelderland presteert iets boven het gemiddelde als het op innovatie aankomt. De innovatie-index komt uit op 102. Ten opzichte van het landelijke gemiddelde heeft een iets groter deel van de Gelderse bedrijven innovaties en is de arbeidsproductiviteit tussen 2008 en 2012 harder gestegen (+ 5,5%). Bovendien wordt er in verhouding tot de omvang van de economie door bedrijven relatief veel uitgegeven aan innovatie. In de bedrijvendynamiek blijft de provincie juist wat achter bij de rest van Nederland. De provincie herbergt twee gebieden die specifiek op topsectoren zijn gericht: Health Valley en Food Valley. In laatstgenoemd gebied zitten innovatiespelers van formaat zoals KeyGene en FrieslandCampina. In de 'Valleys' wordt onderzoek extra gestimuleerd. Een nieuw initiatief om innovatie aan te wakkeren is de Novio Tech Campus. Buiten de 'Valleys' is echter ook de nodige innovatieve bedrijvigheid. De R&D afdeling van Teijin Aramid in Arnhem besteedt jaarlijks meer dan € 20 miljoen aan onderzoek en ontwikkeling. Toch is de Achterhoek binnen Gelderland de topper, als het op technologische innovatie aankomt. Er zijn in de Achterhoek relatief veel bedrijven die aan innovatie doen en er wordt bovengemiddeld veel aan innovatie uitgegeven. Het vermarkten van deze innovaties verloopt ook redelijk succesvol. Gemiddeld wordt 9% van de

omzet met nieuwe of vernieuwde producten behaald, waarmee dit aandeel op het landelijke gemiddelde ligt. De Achterhoekse maakindustrie kent dan ook voldoende voorbeelden van succesvolle innovatoren zoals Nedap en Kendrion.

Overijssel heeft met Twente sterke innovatieregio

De Overijsselse economie neemt een positie in de middenmoot in als het om innovaties gaat en doet nauwelijks onder voor het landelijke gemiddelde. Het aandeel bedrijven dat innoveert en de groei van de arbeidsproductiviteit in de afgelopen vijf jaar (5,7%) zijn er bovengemiddeld. Daar staat tegenover dat de bedrijvendynamiek iets kleiner is. Ook de relatieve omvang van de uitgaven aan innovatie doet iets onder voor het Nederlandse gemiddelde. Toch herbergt de provincie een zeer innovatieve regio. Bijna 80% van de Overijsselse innovatie-uitgaven wordt namelijk door Twentse bedrijven gedaan. Demcon uit Oldenzaal en Apollo Vredestein in Enschede (waar recent nog meer R&D activiteiten gecentreerd zijn) behoren qua uitgaven aan R&D in Nederland tot de top 30 bedrijven. Twente kent met 44% van alle bedrijven die aan innovatie doen ook veel innovatieve bedrijvigheid. Er zijn relatief veel kleine bedrijven die innoveren. Twente is dus goed gepositioneerd, maar in het vermarkten van innovaties valt nog winst te boeken, aangezien maar 7% van de omzet uit nieuwe producten komt. Twente is sterk gespecialiseerd in de topsector high tech systemen en materialen. De regio bereikt dit vooral door een aantal relatief grote bedrijven en niet door clusters van bedrijven. Het zou Twente nog sterker en stabielere maken als meer van deze clusters ontstaan.

Groningen iets innovatiever dan Friesland en Drenthe

Alle drie de noordelijke provincies scoren wat innovaties betreft onder het Nederlandse gemiddelde. Groningen neemt de 7e positie in op de ranglijst van twaalf provincies, net boven Friesland en Drenthe. Slechts één op de drie bedrijven wordt door het CBS gekenschetst als innovator, dat wil zeggen dat het bedrijf nieuwe of sterk verbeterde producten heeft ontwikkeld. Dit is ruim onder het nationale gemiddelde. De omvang van de provinciale innovatie-uitgaven (€ 450 mln. in 2010) blijft in verhouding tot het aandeel in de landelijke economie bovendien ruim een kwart achter bij het gemiddelde. Het omzetaandeel van nieuwe producten is met 6% ook teleurstellend. De bedrijvendynamiek in de provincie Groningen ligt maar net onder het gemiddelde, maar op deze ranglijst staat Groningen toch 5^e. Liefst 10% van de 52.500 bedrijven die er eind vorig jaar waren, werd in 2012 gestart. Vooral de stad Groningen met een relatief jonge en goed opgeleide bevolking is een prima voedingsbodemp voor innovatief ondernemerschap. MKB-bedrijven in de telecomsector zoals webshop Belsimpel.nl en Voys (beiden uit de stad Groningen) bleken in 2012 de snelste groeiers te zijn. Wat betreft de groei van de arbeidsproductiviteit (6,4% in de periode 2008-2012; een kwart hoger dan elders) noteert de provincie een 4^e plek. De regio Eemshaven/Delfzijl is dankzij het arbeidsextensieve energie- en chemiecluster met een groei van de arbeidsproductiviteit van 11,5% zelfs de best presterende van alle 40 Nederlandse regio's. Overig Groningen heeft dankzij de aardgaswinning met € 155.000 per

arbeidsjaar de hoogste absolute arbeidsproductiviteit van Nederland.

Bedrijvendynamiek en omvang innovatie-uitgaven in Friesland ondermaats

Friesland presteert op innovatiegebied slechter dan gemiddeld, vooral door een lage bedrijvendynamiek en relatief lage innovatie-uitgaven. 38% van de Friese bedrijven staat te boek als innovator en dat is conform het Nederlandse gemiddelde. De groei van de Friese arbeidsproductiviteit ligt met 6% in de afgelopen vijf jaar boven het nationale gemiddelde. Dit komt vooral door Noord-Friesland (waaronder Leeuwarden), dat met 9% groei zelfs een top 5 positie in de top 40 van Corop-regio's kent. Succesvolle schaalvergroting in de regionale landbouw en industrie zijn hiervan de oorzaak. De productiviteitsgroei in Zuidwest-Friesland (3%) daarentegen is juist erg laag. De Friese innovatie-uitgaven bedroegen in 2010 circa € 300 mln. Als gekeken wordt naar de totale omvang van de regionale economie ten opzichte van de landelijke economie had dat 20% hoger moeten zijn. Sectoren zoals bouw en landbouw zijn hier oververtegenwoordigd en beiden kenmerken zich door relatief weinig productinnovaties. Ook qua bedrijvendynamiek presteert Friesland ondermaats. Het Friese bedrijvenbestand groeit nog steeds, maar het aantal starters (5.700 in 2012) is verhoudingsgewijs laag. En relatief weinig starters impliceert ook relatief weinig product- en procesinnovaties. Ook al is het totaalplaatje ongunstig, uiteraard zijn er ook in deze provincie bedrijven die tot de innovatie- en commerciële top behoren. Het waterzuiveringstechnologiebedrijf Paques uit Balk is internationaal succesvol als innovatieve speler op het gebied van duurzame energie. Fabrikant van doseertechnologie voor de plasticindustrie Movacolor uit Sneek focust niet alleen op innovatieve technologie, maar was ook de Friese onderneming met de hoogste omzetgroei in 2012.

Percentage innovatieve bedrijven in Drenthe hoogste van alle provincies

Drenthe is wat innovaties betreft een provincie van uitersten. Het staat bovenaan de ranglijst met zowel het percentage bedrijven dat innoveert als de groei van de arbeidsproductiviteit. Echter, Drenthe is hekkensluis waar het gaat om bedrijvendynamiek en omvang van de innovatie-uitgaven. De kracht van Drenthe is dat bijna de helft van de bedrijven nieuwe of sterk verbeterde producten heeft doorgevoerd. Het belang van clustering en subsidies is hierbij groot. Immers het aandeel bedrijven dat samenwerkt met andere bedrijven of instellingen en het percentage bedrijven dat overheidssteun voor R&D-activiteiten ontvangt, blijkt in deze provincie ook verhoudingsgewijs hoog. Opvallend is dat de drie Drentse Corop-regio's alle drie een groei van de arbeidsproductiviteit hebben gerealiseerd die boven het Nederlandse gemiddelde liggen. Zuidoost-Drenthe spant de kroon. Met 10,7% productiviteitsgroei in de periode 2008-2012 is het na Eemshaven/Delfzijl de regio met het hoogste groeipercantage. De regio wordt gekenmerkt door de sterke aanwezigheid van de maakindustrie. Emmen en omgeving is bijvoorbeeld de meest in kunststofvezels gespecialiseerde regio van Europa. De innovatie-uitgaven (€ 95 mln in 2010) blijven daar-

entegen in Drenthe ver achter bij die in andere provincies. Het belangrijkste kennisinstituut is ASTRON in Dwingeloo dat investeert in ruimtetechnologie. Mogelijkheden tot clustering liggen vooral bij de sensortechnologie. De geplande kennis-campus in Assen pusht werkgelegenheid en innovatie. Dat de dynamiek van het bedrijfsleven recent nergens zo laag is geweest als in Drenthe heeft veel te maken met het achterblijvende aantal starters in deze vergrijzende regio. Een verbetering van het startersbeleid, bijvoorbeeld door meer met Groningen op te trekken, kan van Drenthe een nog innovatiever regio maken dan het nu is.

Dynamische bedrijfssector Flevoland komt nog niet volledig tot haar recht

Flevoland eindigt met een tiende positie op de innovatie-index relatief laag, maar blijft Zeeland en Zuid-Holland voor. De IJsselmeerprovincie moet het vooral hebben van innovatief vermogen van het MKB en nieuwe bedrijven. Na Noord-Holland heeft Flevoland het meest dynamische bedrijfsleven, wat een positief uitgangspunt is voor innovatie. Zo bleef het aantal starters in de provincie in 2012 op niveau terwijl het landelijk gemiddelde met 4% daalde. Toch is de regionale arbeidsproductiviteit in de periode 2008-2012 nauwelijks vooruitgekomen en blijven steken op € 76.000 per arbeidsjaar. Dit wijst erop dat innovaties in de oververtegenwoordigde diensteneconomie de toegevoegde waarde per medewerker nog te weinig verhogen. Hier is nog wel iets te winnen. Desondanks telde de provincie vorig jaar vier nominaties in de 'MKB innovatie top 100', waaronder het bedrijf Zet Solutions uit Lelystad wat aangeeft dat er ook succesverhalen te melden zijn.

Provinciebreed is beperkte aanwezigheid van hoogtechnologische bedrijven een gemis. In andere provincies stuwen deze bedrijven het innovatiebudget meer op. ASMI uit Almere, die chipmachines produceert, is hierop overigens wel een uitzondering. Op dienstengebied is de ICT-sector redelijk goed ontwikkeld in Flevoland, wat kansen biedt. Naast de clusters geomatica, composieten en life sciences is dit de sector waar de provincie de innovatiepijlen terecht op richt.

Zeeland mist breed draagvlak voor innovatie

De score van Zeeland laat te wensen over als het op innovatiekracht aankomt. Ondanks de aanwezigheid van verschillende innovatieve bedrijfstakken als chemie (Dow) en energie (bijvoorbeeld Delta en het snelgroeiende PVNED) ligt het aandeel innovatoren in Zeeland aanzienlijk onder het landelijk gemiddelde. Met name in Zeeuws-Vlaanderen is dit percentage relatief laag (15%). Meer dan in de andere provincies is in Zeeland sprake van een relatief klein aantal bedrijven dat qua activiteiten en investeringen de kar trekt en wordt de innovatie minder breed gedragen. Dat aspect komt ook terug in de relatief lage bedrijvendynamiek in Zeeland, wat komt omdat er naar verhouding weinig aanwas is van nieuwe bedrijven. **Het is dan ook terecht dat men op innovatievlak de bredere regionale samenwerking opzoekt, bijvoorbeeld in het verband van Biobased Delta of Euregio Scheldemond.** Waar bedrijven in Overig Zeeland zich de afgelopen jaren sterk in hebben verbeterd is de arbeidsproductiviteit. Die verbetering deed zich onder andere voor in de landbouw,

groothandel en horeca. Daarentegen eindigt Zeeuws-Vlaanderen wat betreft productiviteitsgroei juist onderaan het de ranglijst. Daarbij speelt echter mee dat de arbeidsproductiviteit in Zeeuws-Vlaanderen (€ 108.000) al zeer hoog was, doordat het gebied naar verhouding meer grootschalige en zeer productieve industriële bedrijven herbergt.

Innovatie terecht benoemd tot speerpunt in Zuid-Holland

Zuid-Holland scoort als hekkensluiter ronduit matig op de innovatieranglijst. Dit is opvallend omdat de provincie met kennisinstellingen als de drie universiteiten en TNO en een stedelijke omgeving wel een goede voedingsbodem heeft. In aanloop naar de nieuwe economische agenda van de regio werd het innovatievermogen ook als relatief laag beoordeeld.⁶ Niet ten onrechte is innovatie dus tot speerpunt benoemd, het potentieel is bovendien groot. De ondermaatse prestatie komt vooral door de beperkte adoptie van innovatie door het omvangrijke Zuid-Hollandse bedrijfsleven. Slechts 33% van de bedrijven doet aan innovatie (gemiddeld 38%). Toch herbergt Zuid-Holland vooral in het hart van de provincie belangrijke motoren van vernieuwing. Zo is het Leidse Bio science park met o.a. TI Pharma en Crucell een broedplaats voor nieuwe producten en concepten en zijn in het Westland grote innovatieve agrarische bedrijven als Rijk Zwaan en Priva actief. Ook staat de regio met de TU-Delft en DSM uitstekend op de innovatiekaart. Een belangrijke reden voor het lage aandeel innovatoren is de achterblijvende bijdrage van economisch zwaargewicht Groot-Rijnmond. Met relatief lage innovatie uitgaven haalt deze regio het Zuid-Hollandse gemiddelde omlaag.⁷ Met het oog op verbetering van de positie is het positief dat de regio's onderling inmiddels beter samenwerken, wat er bijvoorbeeld voor zorgt dat de TU-Delft en bedrijven in het Rotterdamse havengebied elkaar beter weten te vinden. Een voorbeeld van een goed initiatief is ook het 'RDM innovation dock', een bedrijfsverzamelplaats waar studenten en ondernemers samen aan innovaties werken. Iets wat in de huidige tijd bovendien kansen biedt is het bevorderen van het ondernemerschap onder Haagse en Rotterdamse studenten. Dit kan een bijdrage leveren aan het inlopen van de innovatieachterstand.

⁶ 'Zuidvleugel, de topregio van Nederland, naar een nieuwe economische agenda Zuidvleugel 2010-2020', Roland Berger 2011.

⁷ Door de bestaande bedrijvigheid in de Rotterdamse haven wordt met 1% à 2% van de omzet relatief weinig geïnvesteerd in innovatie. Bij een economisch aandeel van 40% neemt de regio Groot-Rijnmond slechts 30% van de innovatie uitgaven voor haar rekening. Bovendien stagneert de productiviteit.

Meer weten?

Kijk op ING.nl/zakelijk

Of bel met

Rico Luman,

Regio-econoom

Noord-Holland, Zuid-Holland,
Flevoland

020 563 98 93

Henk van den Brink,

Regio-econoom

Groningen, Friesland,
Drenthe

020 563 95 06

Ferdinand Nijboer,

Regio-econoom

Overijssel, Gelderland,
Utrecht

020 652 34 50

Thijs Geijer,

Regio econoom

Noord-Brabant, Limburg,
Zeeland

020 563 48 75

Wilt u nieuwe publicaties per e-mail ontvangen?

Ga naar ING.nl/economischepublicaties

Disclaimer

De informatie in dit rapport geeft de persoonlijke mening weer van de analist(en) en geen enkel deel van de beloning van de analist(en) was, is, of zal direct of indirect gerelateerd zijn aan het opnemen van specifieke aanbevelingen of meningen in dit rapport. De analisten die aan deze publicatie hebben bijgedragen voldoen allen aan de vereisten zoals gesteld door hun nationale toezichthouders aan de uitoefening van hun vak. Deze publicatie is opgesteld namens ING Bank N.V., gevestigd te Amsterdam en slechts bedoeld ter informatie van haar cliënten. ING Bank N.V. is onderdeel van ING Groep N.V. Deze publicatie is geen beleggingsaanbeveling noch een aanbieding of uitnodiging tot koop of verkoop van enig financieel instrument. ING Bank N.V. betreft haar informatie van betrouwbaar geachte bronnen en heeft alle mogelijk zorg betracht om er voor te zorgen dat ten tijde van de publicatie de informatie waarop zij haar visie in dit rapport heeft gebaseerd niet onjuist of misleidend is. ING Bank N.V. geeft geen garantie dat de door haar gebruikte informatie accuraat of compleet is. De informatie in dit rapport kan gewijzigd worden zonder enige vorm van aankondiging. ING Bank N.V. noch één of meer van haar directeuren of werknemers aanvaardt enige aansprakelijkheid voor enig direct of indirect verlies of schade voortkomend uit het gebruik van (de inhoud van) deze publicatie alsmede voor druk- en zetfouten in deze publicatie. Auteursrecht en rechten ter bescherming van gegevensbestanden zijn van toepassing op deze publicatie. Overneming van gegevens uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron wordt vermeld. In Nederland is ING Bank N.V. geregistreerd bij en staat onder toezicht van De Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten.